

DÍTĚ S PORUCHOU CHOVÁNÍ

Definice poruchy chování

(Sdružení pro Národní duševní zdraví a speciální vzdělávání 1992)

Pojem porucha emocí nebo chování (PE, PCH) je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka:

- Liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem
- Mají nepříznivý vliv na školní výkon včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností

Současně je toto postižení

- Něco víc než přechodná, předvídatelná reakce na stresující události z jeho prostředí
- Vyskytuje se současně nejméně ve dvou různých prostředích, z nichž alespoň jedno souvisí se školou
- Přetrvává i přes individuální intervenci v rámci vzdělávacího programu
- Může koexistovat i s jiným postižením

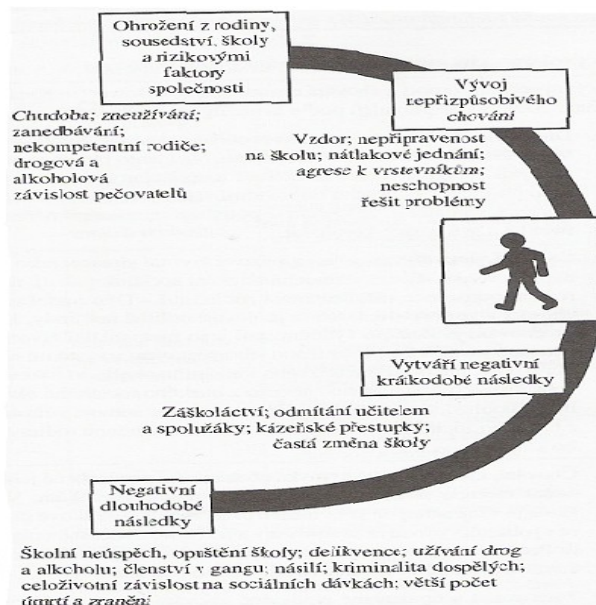
Zahrnuje:

- Děti a mladistvé se schizofrenií, emocionálními poruchami, úzkostnými poruchami
- Jinými trvalými poruchami chování a jeho ovládnutí, jestliže mají celkový nebo částečný nepříznivý vliv na školní výkon (Vojtová, 2010)

RIZIKO – PROBLÉM -PORUCHA

Vývoj poruchy chování nejčastěji od fáze působení rizikových faktorů k fázi problémového chování až k poruchám chování.

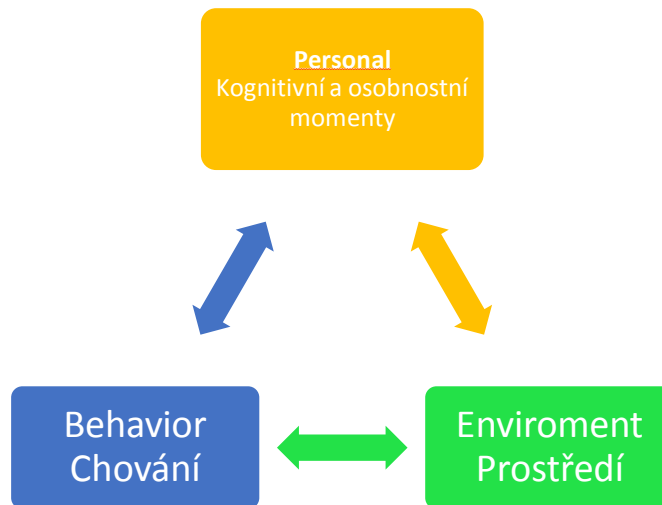
Cesta rizikových dětí k dlouhodobým negativním následkům (Walker, Severson, 2002, in Vojtová, 2008)

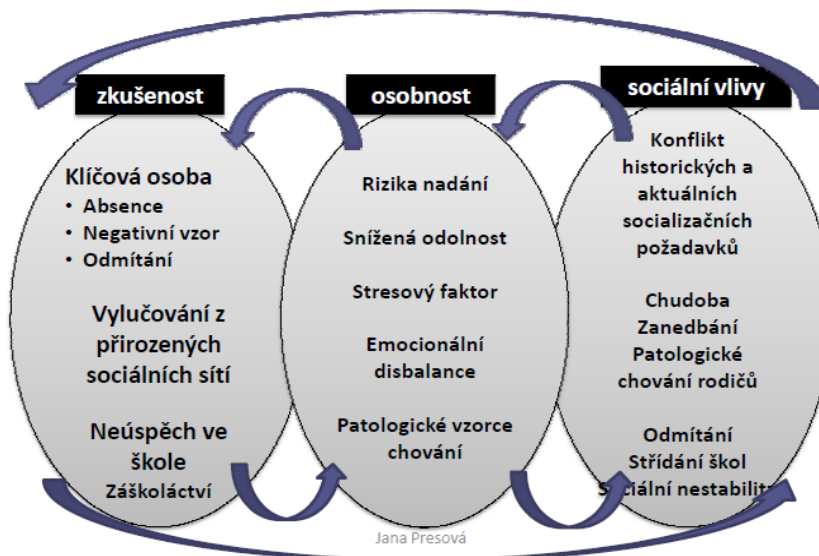
Upozorňujeme, že tento materiál je pouze vodítkem k dalšímu studiu a nepostačí k pochopení kontextu a k dostatečnému „vědění“. KŠ a PS

Triáda vzájemného působení sociálně-kognitivní teorie učení, Bandura

Triadický reciproční determinismus (Janoušek, 1992)

Triáda rizikových faktorů ve vývoji poruchy chování (Presová, 2014)

Sociální doména - zkušenosti dítěte, stigmatizace, sociální stabilita, stimuluji rodinné prostředí

Emocionální doména - teorie připoutání (attachment), sebevnímání jedince, pohotovost pro řešení životních událostí

Kognitivní doména - rozumové schopnosti, kompetence k řešení problémů, vyhodnocovat signály z interakcí

Teorie citové vazby – attachment

- připoutání, přimknutí, citová vazba, citové pouto či přilnutí, attachment

SP4MP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

SPSMP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

- hypotetický konstrukt vyjadřující „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu
- **klíčová osoba** bývá vnímána jako moudřejší a silnější a nedá se jednoduše nahradit jinou
- biologická funkce vazby: ochrana, její zformování je jedním z předpokladů přežití a zdravého vývoje jedince
- jak efektivní je ochrana a emoční podpora, závisí od kvality
- vazbových interakcí potažmo citové vazby (Bowlby, J. 2010)

Typy attachmentu (Bowlby, J. 2010)

Charakteristika jisté vazby (Bowlby, J. 2010)

JAKO DÍTĚ

1. Schopnost separace od rodiče
2. Hledání podpory rodiče, v případě nejistoty, strachu.
3. Návrat rodiče je provázen pozitivními emocemi.
4. Preference rodiče před cizími osobami.

JAKO DOSPĚLÝ

1. Dlouhodobé důvěrné vztahy.
2. Sklon ke zdravému sebevědomí.
3. Sdílení pocitů s přáteli a partnerem přináší příjemné pocity.
4. Vyhledávání sociální podpory.

Předpoklady vzniku jisté vazby

- Potěšení a radost z blízkého kontaktu s dítětem

Upozorňujeme, že tento materiál je pouze vodítkem k dalšímu studiu a nepostačí k pochopení kontextu a k dostatečnému „vědění“. KŠ a PS

SP4MP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

SPSMP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

- Srozumitelné vyjadřování emocí
- Citlivost na sociální podněty od dítěte
- Pohotové a adekvátní povzbuzování dítěte do objevování nového - explorační

Charakteristika vyhýbavé vazby (Bowlby, J. 2010)

JAKO DÍTĚ

1. Předpoklad, že pečující osoba je nedostupná
2. Vyhýbání se rodičům
3. Nevyhledávání podpory, útěchy u rodičů a kontaktu s nimi
4. Nevykazování preference rodičů před cizími osobami

JAKO DOSPĚLÝ

1. Možné problémy s intimitou
2. Investování minima emocí do sociálních či romantických vztahů
3. Neschopnost či neochota sdílet myšlenky a pocity s ostatními.

Předpoklady vzniku vyhýbavé vazby

- 1) velmi „horlivé“ pečující osoby, které
 - poskytují nepřiměřenou míru stimulace, se kterou si dítě neví rady a nestojí o ni

Adaptivní odpovědí dítěte na takové projevy chování může být naučené vyhýbání se těmto osobám.

- 1) rigidní a sobecké pečující osoby, které:
 - odmítají pokusy dítěte o útěchu (zvláště formou tělesného kontaktu) nebo je odklání
 - nedostatečně vnímají projevy dítěte
 - projevují negativní pocity směrem k dítěti

Charakteristika ambivalentní vazby (Bowlby, J. 2010)

JAKO DÍTĚ

1. Možná zvýšená nedůvěra vůči neznámému
2. Značná zoufalost v nepřítomnosti rodiče
3. Návrat rodiče není provázen potěšením a útechou

JAKO DOSPĚLÝ

Upozorňujeme, že tento materiál je pouze vodítkem k dalšímu studiu a nepostačí k pochopení kontextu a k dostatečnému „vědění“. KŠ a PS

SP4MP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

SPSMP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

1. Zdráhání se být druhým blízko
2. Obavy z toho, že je partner nemiluje
3. Velké rozrušení v situaci, kdy vztah končí

Předpoklady vzniku ambivalentní vazby

- Nestálost péče
- Značně proměnlivá citlivost k potřebám dítěte, oscilující mezi nadšením na jedné straně a lhostejností na straně druhé
- Chování, které rodič projevuje směrem k dítěti přitom není odpovědí na podněty dítěte, ale pramení spíše z aktuálního naladění rodiče.
- S touto proměnlivostí péče se dítě snaží vypořádat zoufalou snahou o získání pozornosti – ať už skrze pláč nebo snahou o tělesný kontakt s rodičem. Je-li jeho snaha o získání pozornosti neúspěšná, je zarmoucené a rozčilené.

Chování

5 charakteristik poruch chování podle Bowera (Vojtová, 2008)

- 1) Neschopnost učit se
- 2) Neschopnost navazovat uspokojivé sociální vztahy
- 3) Nepřiměřené chování a emotivní reakce v běžných podmínkách
- 4) Celkový výrazný pocit neštěstí nebo deprese
- 5) Tendence vyvolávat somatické symptomy

Sebevnímání dítěte s PCH (Vojtová, 2010)

Jak jsou vnímáni jedinci s PCH?

- vyvolávají v jiných nelibé pocity
- provokují druhé k negativní reakci v chování
- nebývají oblíbení mezi vrstevníky
- málokdy se stávají přirozenými vůdci ve skupinách
- ve škole zažívají neúspěchy v učení
- v sociálních vztazích bývají často odmítáni druhými, zažívají odcizení
- svým chováním rozčilují a provokují authority, vypadají, jakoby si říkali o potrestání

SP4MP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

SPSMP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

Jak vnímají jedinci s PCHE sami sebe? (Vojtová, 2010)

- považují se za smolaře, za neúspěšné
- mívají malé sebevědomí
- jejich rozhodnutí bývají
- impulzivní ve snaze rychle dosáhnout cíle
- opakovaně a předem se vzdávají svých aspirací
- převažuje krátkodobá motivace
- úsilí bývá velmi často přerušováno náhodným lákavým podnětem
- neumí se radovat z drobných úspěchů

„Odišné“ postoje žáků s PCH (Vojtová, 2010)

- Škola není místem, kam rádi chodí
- Škola není místem, kde zažívají úspěch
- Nevěří ve spravedlivé hodnocení učitelů
- Nevěří, že učitele zajímá jejich názor
- Nemají pocit, že si jich ostatní lidé váží nebo že jsou důležití, že o nich přemýšlí
- Ostatní jsou upřednostňovány

A-B- C tabulka

A spouštěč	B Chování a jeho projevy	C Následek
Co, kdo, kdy	Jak	Co se dělo pak, zisk, ztráta

Upozorňujeme, že tento materiál je pouze vodítkem k dalšímu studiu a nepostačí k pochopení kontextu a k dostatečnému „vědění“. KŠ a PS

SP4MP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

SPSMP_IPCH Inkluzivní vzdělávání jedinců s poruchami chování

<i>Zapomenutý úkol</i>	<i>Lež, vyhýbání se odpovědnosti</i>	<i>Zatloukání před rodiči, útěk z domu, záškoláctví</i>
<i>Násilí od spolužáka</i>	<i>Záškoláctví, účast na rvačkách</i>	<i>Nuda, vazba na děti na ulici, uzavřenost, agresivní modely chování</i>

Odkazy a videa k tématu

- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/122877-odbornici-problemovi-zaci-se-maji-chvalit-ne-trestat/>
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero-zpretrhane-lasky/210562222000003-zpretrhane-lasky/video/>
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121244562-jadro/207562235800028-pohlad-me/>
- <http://katalog.pravonadetstvi.cz/>
- <http://coumim.cz/>

Použité zdroje

1. VOJTOVÁ, V. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.
2. JANOUŠEK, J. Sociálně kognitivní teorie Alberta Bandury. *Československá psychologie*. 1992, roč. 36, č. 5, s. 385-398. Dostupné z: <http://web.ff.cuni.cz/~hosksaff/Janousek.pdf>
3. PRESOVÁ, J. Školní vztahová síť jako riziko vývoje poruch chování. Vyd. 1. Brno: MU, 2014. ISBN 978-80-210-7580-1.
4. BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 356 s. ISBN 978-80-7367-670-4.
5. VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám chování a emocí v současnosti*. 2.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.